

Kolonieplan “De Noordelijke Vrije Kolonie”

(voorlopige werknaam; werkdokument voor de programmaorganisatie, versie 21 febr. 2017')

“De mens vormt het land en het land vormt de mens”

Frédéric-Auguste Demetz (1796-1873),

Stichter van een landbouwkolonie voor jongeren in Mettray,
geïnspireerd door Johannes van den Bosch en de Koloniën van Weldadigheid

(integraal gebiedsontwikkelplan/werkdokument, vastgesteld in de Stuurgroepvergadering van 8 juli 2016)

Inleiding

De Maatschappij van Weldadigheid (hierna MvW) in Frederiksoord werd in 1818 opgericht door Johannes van den Bosch, een visionaire idealist die geloofde in de maakbare samenleving. Nadat de Franse troepen van Napoleon vertrokken waren, wilde van den Bosch een einde maken aan de verpaupering van met name de stedelijke bevolking. De kern van zijn oplossing bestond uit het bieden van huisvesting, arbeid, scholing en zorg binnen nieuw op te richten landbouwkoloniën, Koloniën van Weldadigheid. De oprichting van deze koloniën markeren een grote stap voorwaarts in het denken over minderbedeelden in de Westerse samenleving. Een unieke geschiedenis, waarvan het erfgoed nog steeds zichtbaar is in het cultuurlandschap.

Ondanks het grote aantal monumenten en de specifieke 'orthogonale' (mathematische) verkavelingsstructuur is de cultuurhistorische betekenis van het gebied voor niet-ingewijden nauwelijks herkenbaar. De Provincie Drenthe, de gemeente Westerveld en de MvW werken al enige tijd samen aan het herstel, het behoud en de ontwikkeling van het unieke cultuurhistorisch landschap. Met de UNESCO-nominatie in 2018 in zicht, en het 200 jarig bestaan van de MvW in datzelfde jaar, worden veel extra bezoekers verwacht. Daarnaast doen zich sociaal maatschappelijk ontwikkelingen voor waarin de drie partners een geweldige kans zien om daar een belangrijke bijdrage in te gaan leveren. Een mooie uitdaging met een belangrijke opgave die als volgt is geformuleerd:

Het doel:

Versterking economische, maatschappelijke, cultuurhistorische en landschappelijke waarde van het gebied door een nieuwe toekomstgerichte invulling te geven aan het materiële en immateriële erf- en gedachtengoed van Johannes van den Bosch en de regio (Zuidwest Drenthe, Noordwest Overijssel en de Stellingwerven) vitaler te maken.

Uitdaging & opdracht

De uitdaging:

De samenwerkende partners, samen met de bewoners en ondernemers in het gebied de Noordelijke Vrije Kolonie hebben als doel om:

- Draagvlak te creëren voor het beschermen van dit cultuurhistorisch erf- en gedachtengoed;
- Zorgen voor nieuwe noodzakelijke ontwikkelingen in het gebied en dit te delen met individuen en organisaties die maatschappelijke en/of economische waarde aan het gebied toevoegen.

Dit alles biedt kansen voor nieuwe (plattelands-)ontwikkelingen in het gebied. Daarom hebben de gezamenlijke instanties (t.w. MvW , gemeente Westerveld en de Provincie Drenthe) de volgende opdracht geformuleerd:

De opdracht:

Het realiseren van het doel door het ontwikkelen van een duurzaam integraal gebiedsontwikkelingsplan voor de Noordelijke Vrije Kolonie gebaseerd op het grotere gedachtengoed van Johannes van den Bosch en relevant gemaakt voor de toekomst.

1. Samenvatting & conclusies

Storyline

Weldadigheid 3.0:

- (1.0) Exploring the past (verleden),
- (2.0) Illuminating the present (heden),
- (3.0) Imagining the future (toekomst).

Bijna 200 jaar na de door hem in 1818 opgerichte 'Maatschappij van Weldadigheid' kunnen we de idealen van Johannes van den Bosch in perspectief plaatsen. Idealen van weldadigheid. Het beste met mensen voor hebben. Nu weten we dat de 'Maatschappij van Weldadigheid' de voorloper is van onze huidige verzorgingsstaat en dat het een internationale inspiratiebron werd voor de bestrijding van armoede. Het invoeren van godsdienstvrijheid, leerplicht, een verplicht gesteld ziekenfonds en adequate ouderenzorg waren stuk voor stuk vooruitstrevende sociaal maatschappelijke initiatieven waarmee hij zijn tijd ver vooruit was. In Frederiksoord e.o. ligt het waardevolle bewijs van een bijzondere geschiedenis. Een geschiedenis die ons inspireert en die het waard is om te worden doorverteld, beter nog, te worden geheractiveerd.

Juist in deze tijd, nu we in Nederland en ook buiten onze landsgrenzen in Europa te maken hebben met grote sociaal-maatschappelijke vraagstukken. In het mentale erfgoed van Johannes van den Bosch liggen ook vandaag de dag de antwoorden besloten voor onze moderne participatiemaatschappij.

Evenals toen, zou er ook nu en in de toekomst ruimte moeten zijn om te experimenteren en te ontwikkelen. Met name daar waar het gaat om sociaal-maatschappelijke vraagstukken, gekoppeld aan ontwikkelingen in de land- en tuinbouw en versterking van de vrijetijdseconomie. Het is onze ambitie om de Noordelijke Vrije Kolonie een proeftuin te laten zijn, waarin allerlei kleinschalige initiatieven (op sociaal-maatschappelijk terrein, binnen land- en tuinbouw en in de vrijetijdseconomie) elkaar substantieel gaan versterken. Dit zal vooral binnen de Noordelijke Vrije Kolonie veel meer levendigheid en bedrijvigheid geven. De sociaal maatschappelijke innovaties die hier uit voortkomen zouden kunnen worden opgeschaald en uitgerold voor heel Nederland. De Noordelijke Vrije Kolonie als mental thought leader in het sociale domein! Om dit te realiseren hebben we voortrekkers en aanjagers nodig. Ondernemers, bewoners en investeerders die geloof hebben in 'ons verhaal' en dit gezamenlijk vol overtuiging helpen uit te dragen. Door deze krachten te bundelen, veel energie te genereren en dit te combineren met de mentaliteit van 'denken, durven, doen', zullen we een weldadige en bestendige toekomst voor de Noordelijke Vrije Kolonie gaan realiseren, waarin we geïnspireerd door een gemeenschappelijke ideologie vol trots willen wonen, werken en recreëren.

Economische & Marketingdoelstellingen

Economische doelstelling*: Wat willen we binnen de Noordelijke Vrije Kolonie op economisch gebied realiseren? Kort gezegd streven we naar meer levendigheid en bedrijvigheid binnen de integrale kolonie, dus niet alleen in Frederiksoord, maar ook in alle overige kernen: Willemsoord, Boschoord-Wateren, Wilhelminaord, Oost- en Westvierdeparten. Indicatoren voor die doelstelling zijn de 3 B's: meer bezoekers, meer bestedingen en meer banen. Om dit te kunnen realiseren moeten we bij onze strategische doelgroepen een gedragsverandering realiseren, vastgelegd in concrete marketing doelstellingen voor elk van de 4 pijlers van ons integrale ontwikkelingsmodel

Marketing doelstellingen:

Social engineering

- Goede en relevante mix van zorginvesteerdere aan ons weten te binden
- sociaal geëngageerde ondernemers zich laten vestigen in de Noordelijke Vrije Kolonie

Physical engineering

- Ondernemers in (Agri)food overtuigen van kracht van een streekmerk en deel te laten nemen in coöperatie.
- Ondernemers overtuigen van synergetische kracht van 'Zorg'.

Hart van de kolonie

- Subsidieverstrekkers en investeerders aan ons weten te binden
- Kennisinstelling naar het Hart van de Kolonie halen (t.b.v. een Vakschool)
- Overheden overtuigen van grote maatschappelijke/economische betekenis

Toerisme (=VTE)

- Nieuwe bezoekers in de Noordelijke Vrije Kolonie binnenhalen
- Bezoekers hier langer laten verblijven (dmv arrangementen/kwaliteitsimpuls Horeca
- Kapitaliseren op Unesco werelderfgoed status

*De economische doelstelling zal 'SMART' worden gemaakt in design fase van de deelprogramma's

SWOT analyse

STERKTE

- Uniek materieel en immaterieel erfgoed
- Betrokken en trotse bewoners en ondernemers
- Gedragen visie de Noordelijke Vrije Kolonie; sociaal bewogen proeftuin voor innovatieve samenlevingsmodellen
- MvW heeft kennis van exploitatie en beheer
- Goed bewaard archief (Drents Archief)
- Eigen museum (van provinciaal belang)
- Nominatie Werelderfgoed

ZWAKTE

- Beperkte capaciteit en financiering
- Onvoldoende bestuurlijk draagvlak en geen effectieve governance structuur (geen formele overeenkomst)
- DNVK / MvW nog te veel in de beheerstand
- Hoge onderhoudslasten om het gebied (het materiële erfgoed) te onderhouden
- OUV nog niet goed zichtbaar
- Behoudende mentaliteit van samenleving/regio
- Hoge verbouwings- en exploitatielasten Koloniecentrum
- Van binnen naar buiten denken ipv andersom
- Externe communicatie nog in de opstartfase

KANS

- Prachtig gebied, 3 Nationale Parken, veel T&R-potentie, toenemende belangstelling en kans voor 'poortfunctie'
- Status aspirant-Werelderfgoed als katalysator voor meer levendigheid
- Toekomst hele organisatie onder 1 dak
- Belangstelling nazaten kolonisten
- 200 jarig bestaan MvW (in 2018) geeft impuls
- Samenwerking MvW-Provincie en Gemeente(n)
- USP participatiemij onderstreept actualiteit gedachtengoed JvdB
- USP proefkolonie verdienmodel ondernemerschap in zorg, onderwijs, werk

BEDREIGING

- Minder subsidiemogelijkheden
- Strengere regelgeving
- Slechte (digitale) verbindingen
- Onderlinge samenwerking Provincie/Gemeente/MvW
- Minder middelen van de overheid.

4. Integrale Koloniestrategie

De visie van de Noordelijke Vrije Kolonie

Strategie en ontwikkelingsmodel

Hoe gaan we deze visie realiseren? Hoe maken we het gedachtengoed van Johannes van den Bosch zichtbaar in het heden en hoe houden we wat we te bieden hebben aantrekkelijk en relevant in de toekomst?

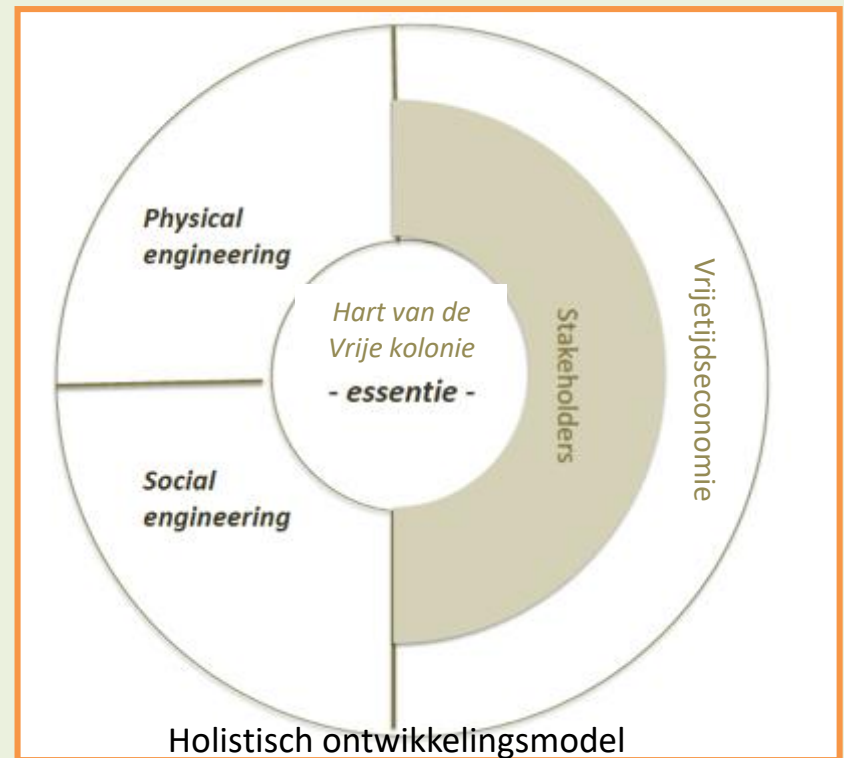
De strategie van de Noordelijke Vrije Kolonie komt in essentie neer op:

a) Het benoemen van de vier bouwstenen die aan Onze visie ten grondslag liggen, t.w.:

- I. Hart van de kolonie (=Hart van Frederiksoord)
- II. Sociaal-maatschappelijk (i.e. Zorg)
- III. (Agrarisch) cultuurlandschap
- IV. Vrijetijdseconomie

b) Binnen deze 4 de activiteiten ontwikkelen die zowel het meest bijdragen aan het realiseren van de visie, als ook aan het verdienmodel van de Noordelijke Vrije Kolonie / Maatschappij van Weldadigheid.

c) Het realiseren van grote synergie-effecten tussen de vier bouwstenen. Zij versterken elkaar waardoor het geheel is zoveel groter dan de som der delen. Voor de Noordelijke Vrije Kolonie is een holistisch ontwikkelingsmodel ontwikkeld, dat onze visie en strategie reflecteert en een referentiekader geeft voor alle toekomstige activiteiten binnen de Noordelijke Vrije Kolonie.

5. Activatie “De Vrije Noordelijke Kolonie”

Prioritering van 6 deelprogramma’s

In een stapsgewijs en zorgvuldig proces, waarin het Uitvoeringsprogramma MvW200 als uitgangspunt is genomen, zijn uiteindelijk 6 deelprogramma’s (of thema’s) geselecteerd en bekrachtigd die alle het meest bijdragen aan het realiseren van onze visie én bijdragen aan het grotere verdienmodel voor de Vrije Kolonie.

Die 6 deelprogramma’s zijn:

1. Gebiedsontwikkeling Hart van Frederiksoord (HvF)
2. Ontwikkeling en inrichting Koloniecentrum (in het HvF)
3. (Verbetering) Zichtbaarheid Cultuurlandschap
4. Ondernemen in Groen & Food
5. Sociaal maatschappelijk innoveren
6. Vrijetijdseconomie

Aan de hand van werksessies en visietafels zijn vervolgens deelprogramma’s vastgesteld, met de concreet te leveren resultaten.

Deze te realiseren projectresultaten worden op de volgende pagina gepresenteerd en gerelateerd aan hun positie en functie binnen het holistische ontwikkelingsmodel.

5. Activatie “De Noordelijke Vrije Kolonie”

Na te streven output van de 6 deelprogramma's

Koloniewaardige
landschapsstructuur
(MvW200 plan)

Publiekstrekkingen :

- Kunst in het landschap
- Beleving vanuit de lucht
- Gebiedsentrees

Proeftuin nieuwe
gewassen en
Bijencentrum

Coöperatie
en innovatiecentrum
groen en food

Eigen streekmerk

Modeltuin voor toerisme

Toeristische infrastructuur
(website, app's, (fiets)routes en
fietsplan)

Maatschappelijke
bestemming
karakteristieke gebouwen

Start up's in
groen en food

**Ontwikkeling
belevingscentrum
Hart van Frederiksoord**

Vakschool de Noordelijke Vrije
Kolonie
Zorg- en
landbouweducatie

Start up's/
coöperatie
proefonder-
nemingen zorg

**Weldadigheid 3.0
Verleden,
heden en toekomst.**

Projecten Stichting
Weldadig Oord

Kolonie-vakantie(Proef-)
woningen

Coöperatie en
innovatiecentrum welzijn
en zorg

Events en arrangementen

Samenlevingsmodellen
wonen, werken en educatie
voor kwetsbare doelgroepen

de ziel van de Noordelijke Vrije Kolonie (1/2; 'Merkmanifest')

De ziel van de Noordelijke Vrije Kolonie

Stel onze geschiedenis is een uitgestrekt landschap. Tussen u en de horizon staan bomen. Symbolen van een grote verandering. Het gevolg van een nieuwe visie. Ontstaand door de combinatie van tijd, plaats en menselijke geest. Tijd: 1818. Locatie: Nederland. Geest: die van Johannes van den Bosch.

In 1818 is Johannes 38 jaar. Hij heeft al een boeiend leven geleefd. Op zijn 17e naar Indië. Maakt daar carrière in het leger. Op terugtocht krijgsgevangen door de Britten. Weer in Nederland vecht hij tegen de Franse bezetter. Verlaat als generaal-majoor het leger voor een heel andere koloniale opdracht.

De Fransen hebben Nederland economisch leeggezogen. Hier heerst armoede. In het stedelijk Holland ziet Johannes hoe het volk lijdt onder honger, ziektes, werkloosheid en uitzichtloosheid. Hieraan wil hij iets doen. Als kind van De Verlichting gelooft hij in maakbaarheid. Dus ook die van de mens.

Johannes is een wereldburger. Koppelt een brede visie aan scherpe focus en grote daadkracht. Is hiermee de verpersoonlijking van 'Denken. Durven. Doen.'. Het principe voor nieuwe perspectieven. De (Noordelijke) Vrije Kolonie moet hiervan een voorbeeld worden. Een experiment dat antwoord moet geven op de vraag hoe je kanslozen en uitzichtloze helpt.

Werk. Woning. Scholing. Zorg. Dit beschouwt Johannes van den Bosch als basisbehoefte om een goed leven op te bouwen. In Holland is hiervoor geen ruimte. De grond is te duur. De stand te dichtbevolkt. In Drenthe is die ruimte wel.

In Frederiksoord vestigt hij De Proefkolonie. Met carte blanche van Koning Willem I. En met geld uit zijn vooraanstaande netwerk: Crowdfunding anno 1818. Zo wordt paupers uit het westen de kans op een betere toekomst geboden.

Arme grond wordt ontgonnen. Rechte paden worden aangelegd. Eenvoudige woningen worden gebouwd. Zorg en onderwijs wordt aangeboden. Landbouwwerk wordt gecreëerd. En vele gezinnen tekenen voor de kansen. Maar wordt een droom werkelijkheid?

Bijlage 2: de ziel van de Noordelijke Vrije Kolonie (2/2)

Nee, natuurlijk niet. Want geschiedenis leert dat idealen stuiten op praktische bezwaren. En dat maakbaarheid zijn grenzen kent. Zo ook in de Koloniën van Weldadigheid. Veel bewoners kunnen niet tegen het harde landbouwleven en ervaring de strenge regelgeving als beknellend.

Naast de Vrije Koloniën Frederiksoord, Wilhelminaoord, Willemsoord en Wortel, blijken Onvrije Koloniën noodzakelijk: Ommerschans, Veenhuizen en Merksplas. En op plaatsen waar hoop gevestigd moet worden is de ellende vaak groot. Kortom, waar een deel zijn kansen grijpt, zijn er ook velen die zich nooit zullen verheffen.

En toch. Nu we bijna 200 jaar verder zijn, kunnen wij de idealen van Johannes van den Bosch in perspectief plaatsen. Idealen van weldadigheid. Het beste met mensen voor hebben.

Nu weten we dat zijn kolonie een internationale inspiratiebron werd voor de bestrijding van armoede. Nu weten we dat zijn experiment de voorloper was van onze huidige verzorgingsstaat. En nu weten we dat in de Noordelijke Vrije Kolonie het waardevolle bewijs ligt van een bijzondere geschiedenis. Een geschiedenis die inspireert. Vandaag. Morgen. Overmorgen.

Wie wil inspireren moet activeren. Van behouden naar bewegen. Van vergeten naar vertellen. Dit dankzij het waardevolle verhaal van de Koloniën van Weldadigheid. Een verhaal dat we vol overtuiging mogen uitdragen.

Kern hiervan is 'Denken. Durven. Doen.', het mentale erfgoed van Johannes van den Bosch.

Hiermee leggen wij een prachtige link van verleden naar heden naar toekomst. Liggen antwoorden voor de moderne participatiemaatschappij. Liggen inspiratiebronnen voor kleinschalige experimentele projecten en starters.

Hiermee kunnen we educatieve programma's creëren voor onze jeugd. Kunnen ondernemers hun producten vermarkten. Trekken we meer toeristen.

Kortom, hiermee kunnen we verder. Echt verder. Want in de mentaliteit van 'Denken. Durven. Doen.' ligt een weldadige toekomst voor de huidige Koloniën van Weldadigheid.

Ligt een toekomst voor ons allemaal!

Leeswijzer (Febr. 2017)

- Dit Kolonieplan is het ‘businessplan’ voor de integrale gebiedsontwikkeling DNVK, het werkdokument voor de programmaorganisatie.
- Het bevat vrij veel ‘jargon’. De nieuwsbrieven en de STAR geven toegankelijker informatie over de gebiedsontwikkeling.
- De Koloniën rond Frederiksoord zijn onderdeel van het grotere geheel van alle Koloniën van Weldadigheid, genomineerd voor de werelderfgoed-status: zie afbeelding uit nominatiedossier:
De Noordelijke Vrije Kolonie: Frederiksoord-Wilhelminaoord-Willemsoord (plus West- en Oostvierdeparten en Boschoord).

